

Bruken av hijab - om myter og tro blant norske psykologer

Amalia Carli

Psykologspesialist i privat praksis

Jeg leser at psykologkollegaer advarer mot bruk av hijab i jobbsammenheng, og reagerer med vantro. Kan det virkelig være sant?

Det er med vantro at jeg leser Tidsskrift for Norsk Psykologforenings aprilutgave, som gjengir deler av en debatt om hvorvidt kvinnelige psykologer skal kunne få bruke hijab under profesjonsutøvelse. Kan psykologkollegaer som Ragnar Kværness og Arve Klausen være riktig sitert her? Jeg nekter å tro at en klok og raus mann, tidligere leder for Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring i Oslo, AP-politiker og psykolog Ragnar Kværness skal ha frarådet bruk av et personlig plagg. Og dette for at pasienten skal føle seg trygg på ikke å møte kvinneundertrykkende holdninger, avvising og fordømmelse.

Det er naivt å tro at bare fordi en psykolog ikke bærer hodeplagg så er vedkommende fri for fordommer

Akk ja! Som om det å kle av seg fordommer og forutinntatthet hadde vært like lett som å ta av seg hatten eller hijaben! Forakt for homofile, kvinner, innvandrere, eldre, rusmisbrukere, psykisk lidende og mange andre av våre medmennesker er dessverre ikke knyttet til de få kvinnene som med sine hodeplagg viser en religiøs tilhørighet.

Som psykologer møter vi mennesker i vanskelige situasjoner, og vi må stadig arbeide med våre indre forestillinger om den andre. Jeg velger å tro at de fleste utøvende psykologer som arbeider i pasientrettet virksomhet, får eller har fått veiledning av en seniorkollega, nettopp for å kunne være oppmerksomme på egne reaksjoner og forutinntatte holdninger. En lykkes ikke alltid i å kvitte seg med disse, men gjennom å anerkjenne at de finnes, som skjær i sjøen, kan en unngå å bli sittende fast i dem. Bli vi grunnleggende oppfordret til å møte en klient med toleranse og aksept, bør vi være ærlige og arbeide med dette. Det er naivt å tro at bare fordi en psykolog ikke bærer hodeplagg, så er vedkommende fri for fordommer. Nettopp psykologene burde vite at det ikke er utenfor hodet tanker og forestillingene sitter! Tvert imot burde vi kanskje alle bruke en slags hijab som varsler utad hva slags fordommer vi har innad. Slik vimplene varsler om hvorvidt sjøen er trygg eller ikke! Da kunne en pasient bli advart om våre holdninger på lang avstand. Men så lett er det ikke.

Nøytrale kleskoder?

Vi må kunne skille mellom uakseptable og akseptable forskjeller i verdier og holdninger. Det er ikke med bestemte kleskoder, eller forbud mot disse, at vi skal kjempe mot kvinneundertrykkende eller homofobiske holdninger. Og hva er normen i våre dager for den «nøytrale kleskoden» som psykolog Arve Klausen etterlyser i Aftenposten 29.02.08? Ville en same i tradisjonelle klær eller en buddhistmunk med barbert hode også være uønsket blant psykologer?

For hundre år siden ville dette selvfølgelig vært tilfellet. Samer hadde ikke rett til å snakke sitt eget språk, langt mindre til å gå på jobb i kofte. Verken buddhister eller psykologer fantes i landet da. Kvinner hadde heller ikke stemmerett for hundre år siden. Heldigvis er også det norske samfunnet i

forandring. Menn uten slips og med ring i øret kan være vel ansette psykologer. Kvinner kan ha grå dress eller fargerike gevanter uten å bli tillagt bestemte egenskaper, tror jeg. Norske kvinner kan til og med bruke hijab, om de vil. Om hundre år vil denne diskusjonen bli sett på med vantro.

I begynnelsen av syttiårene var jeg psykologistudent i Argentina, under et av de USA-støttede diktaturene som krevde så mange liv i hele Sør-Amerika. Der møtte jeg også slike forutinntatte holdninger. Som under den spanske inkvisisjonens tid måtte vi passe oss for tegn som styresmaktene kunne tolke som uttrykk for uønskede ideologier. Skjegg var forbudt, det fikk menn til å ligne Che Guevara og andre radikale frihetskjemper. Langt flagrende hår og indianske vesker var tegn på at kvinnene var i opprør mot systemet. Slitne olabukser og sandaler likeså. Å «se homofil ut» ga politiet rett til å trakassere på de verst tenkelige måter. Å bære legitimasjon som psykologistudent var rett og slett livsfarlig, vi ble sett på som kommunister hele gjengen. Mange av mine medstudenter betalte en høy pris, flere tusen ble drept. Maktøverne anså dem som uønskede elementer som ville ha en negativ innvirkning på samfunnet.

Ikke tro, men vitenskap

Norge er for lengst involvert i krigen i Afghanistan og kampen mot Taliban, som også innførte en bestemt kleskode basert på tro, og som påla kvinner å bære burka. Som psykologer bør vi vite at det er en viss fare for å bli smittet av de samme arbeidsmetodene som anvendes av det onde vi forsøker å utrydde. Norges allierte USA anvender tortur og umenneskelig håndtering av krigsfanger i antiterrorrens navn. Jeg tror vi risikerer å selv bygge et samfunn med krav om at alle skal se like ut, nærmest som i en film fra Hollywood.

Det er ikke tro som er grunnlaget for psykologi, men vitenskap. Vitenskap om menneskers indre liv, potensialer, interaksjoner med andre og deres konsekvenser på individ- og samfunnsnivå. Som psykologer burde vi være de første til å motarbeide uvitende tro med resonnering basert på kunnskap, etikk og respekt.

Ragnar Kværness uttrykker i et innlegg på Blikk.no, 12. desember 2006: «Vi passer oss for ikke å bli for strenge og moralske. Mange av de som uttrykker fiendtlige holdninger (mot homofile), er redde unge mennesker som skammer seg over seg selv. Det må vi ha i bakhodet, og vi må være sjenerøse for at noen ønsker å være mest mulig «normale», på samme måte som det må være mulig å være akkurat det motsatte.» Kværness' uttalelse er knyttet til fordømmelse av homofile, og hans holdninger viser en konstruktiv anvendelse av hans erfaringer som psykolog, homofil og menneske. Slike holdninger trenger vi å få fram. Fordi psykologien bygges på vitenskap og ikke tro, vet vi at fordommer, negativ omtale og nedvurderende holdninger kan prege mennesker, både i forhold til dem selv (intrapersonlig plan) og i forhold til hverandre (interpersonlig plan).

Intoleranse kan føre til hat, med enorme kostnader på individ- og samfunnsnivå, ofte over flere generasjoner. Dette har psykologisk kunnskap for lengst påvist, og det er her norske psykologer kan bidra i utviklingen mot et samfunn med større toleranse og aksept av individets personlig uttrykk.